

**BACH VE BUFFARDIN'İN İSTANBUL BULUŞMASINA TÜRK
MÜZİK TARİHİ BAĞLAMINDA BAKIŞ****LOOKING BACH AND BUFFARDIN'S ISTANBUL MEETING
FROM A TURKISH MUSIC HISTORICAL PERSPECTIVE***Evren KUTLAY BAYDAR****Özet:**

Osmanlı İmparatorluğu, Batı müziğiyle, 16. yüzyıldan itibaren gerek Avrupa ülkelerinden gelen ya da kendisinin gönderdiği elçiler vasıtasıyla gerekse padişahlara Avrupa Kralları tarafından hediye olarak gönderilen müzik topluluklarıyla aşına olmaya başlamıştır. Her ne kadar Batı müziğinin Osmanlı topraklarında aktif olarak eğitimi, üretimi ve icrası 19. yüzyılın başlarında ancak gerçekleşiyse de bu ilk temaslar, Batı sanatının ciddi anlamda ele alınmasına zemin oluşturmuşlardır. Bu temaslardan en ilgi çekici olanı ve bugüne kadar Türkiye’de bu konuda yapılan araştırmalarda hiç bildirilmediğini tespit ettiğimiz, ünlü besteci Johann Sebastian Bach’ın kendisi gibi müzisyen olan kardeşi Johann Jacob Bach ile yine aynı dönemin Avrupa’sının en ünlü flüt virtüözü ve bestecilerinden Fransız Pierre Gabriel Buffardin’in farklı sebeplerle geldikleri İstanbul’da bir araya gelmiş olmaları ve Bach’ın Buffardin’den bu süreçte İstanbul’da flüt dersleri almasıdır.

Bu makalede Bach ve Buffardin’in buluşmasının tarihi boyutu, her iki müzisyeni İstanbul’a getiren tarihsel olaylar bazında irdelenecektir. Bu bağlamda, Osmanlı topraklarında Batı müziği temaslarının Türk müzik tarihinde bilinmeyen bir cephesinin ortaya konulması ve Osmanlı’ya Batı müziği enstrümanı olan “flüt”ün girişinin bilinenin çok daha öncesine dayandığının altının çizilmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bach ve Buffardin, Osmanlı’da Barok Dönemi, Johann Jacob Bach, Pierre Gabriel Buffardin, Osmanlı’da Batı müziği, Osmanlı ve flüt.

Abstract:

Beginning with 16. century, Ottoman Empire began to encounter and get acquainted with Western music either through the Consulates that came to Ottoman lands from Europe or through their Consulates that they sent to different European Countries, or through musical ensembles sent by European Kings as a gift to the ruling Sultan. Even though the instruction, production, and performance of Western music on the Ottoman lands was undertaken during the 19. century, these first interactions act like a basis for the upcoming serious steps in the Western Art.

* Dr., Koç Üniversitesi – İstanbul ekutlay@ku.edu.tr

Among those interactions, the one that is most interesting and hasn't been published in any of the Turkish resources in this area is the meeting of Johann Jacob Bach, who is the brother of famous composer Johann Sebastian Bach, and the most famous flute virtuoso of the era, French flutist and composer Pierre Gabriel Buffardin, and Bach's taking flute lessons from Buffardin for several months in Istanbul.

In this article, the historical significance of Bach and Buffardin's Istanbul meeting will be analyzed through studying historical events that brought them to Istanbul. In this way, it is aimed to state one of the unknown sides of the interactions of Western music on Ottoman lands in Turkish music history.

Key words: Bach and Buffardin, Johann Jacob Bach, Baroque Period in Ottoman Empire, Pierre Gabriel Buffardin, Western Music in Ottoman Empire, Ottomans and flute.

1. Osmanlı İmparatorluğu'nda Batı Müziğiyle İlk Temaslar ve III. Ahmed Dönemi (1703–1730)

Osmanlı İmparatorluğu yüzyıllar boyunca gerek coğrafi konumu gerekse diplomasi açısından Avrupa için büyük önem taşımıştır. Osmanlı sarayı her ne kadar Doğu'dan, özellikle de İran'dan etkilendiyse de Batı kültürüne de kapılarını kapamamıştır. Avrupa ile özellikle sanat konusunda karşılıklı etkileşimler yoğun olmuştur. Osmanlı kendi geleneksel kültürünü korurken Batı'yı da Avrupalı elçiler ya da seyyahlar vasıtasıyla yakından gözlemlemiş, hatta bazı kültürel etkileşimlerin bilfiil topraklarında yaşanmasına müsaade etmiştir. Örneğin, saray düğünleri için çeşitli Avrupa ülkelerine mensup sanat toplulukları davet edilmiştir.

Osmanlı'nın Batı müziği ve sahne sanatlarıyla tanışması Kanuni Sultan Süleyman devrine kadar gitmektedir. Bu konudaki en eski araştırmalar, org sanatçısı Othman Luscinius'un sarayda 1520 yılında bir konser verdiğini bildirmektedir (Gazimihal ve Borrel, 1933: 87). Bu olayın ardından, 1524 yılında Venedikliler İstanbul'da bir bale düzenlemişlerdir (And, 1989: 14). 1543 yılında ise Fransa Kralı *I. François*, Kanuni Sultan Süleyman'a yardımlarından ötürü teşekkür mahiyetinde bir müzisyen topluluğu göndermiş, ancak Kanuni, bu ruhu besleyen müziğin askerlerinin disiplinini bozacağı fikriyle müzisyenleri apar topar ülkelerine göndermiştir (Gazimihal, 1939: 4).

Osmanlı İmparatorluğu'nda Batı üslubuyla yapılan bir diğer bale-pantomim gösterisi ise 1582 yılında, III. Murad devrinde, Sadrazam Sokullu Mehmed Paşa'nın eşi, III. Murad'ın kız kardeşi Esmâ Sultan'ın "dokuz yüz Hıristiyan kölesi" tarafından icra edilmiştir. Kaynaklar, bu gösteriye ilişkin bilgileri bize şu şekilde bildirmektedirler (Hammer, 1916: 13):

“Sokullu’nun zevcesi sultanın müezzinleri¹ bir mel’abe-i hususiye (özel oyun) tertip ettiler. Zillerin, rebapların, kemanların ahengi arasında bir İtalyan celladı, Küpidoyu, “Romaluların aşk ilahı” temsil eder bir çocuğun yanına geldi; önce tatlılıkla, sonra zorla yakalamak istedi; lakin Diyan mabedinin perisi, yani Amazon gibi elinde mızrak bulunan bir genç kız, onu uzaklaştırarak çocuğu kurtardı.”

Yine, 16. yüzyılda Osmanlı Sarayı’na, Batı’dan müzik enstrümanları hediye olarak gönderilmiştir. 1599 yılında *Thomas Dallam* adında bir İngiliz org yapımcısı Kraliçe I. Elizabeth’in emriyle kendisinin yaptığı bir orgu İstanbul’a getirmiş, Topkapı Sarayı’nda monte ederek Padişah III. Mehmed’in huzurunda çalmıştır. I. Elizabeth’in arşivinde bulunan 31 Ocak 1599 tarihli resmî yazışmada bu orgdan bahsedilmektedir (Mayes, 1956: 19):

“İşte muazzam ve ilginç bir hediye gidiyor Yüce Türk’e; bu hiç şüphesiz uzun zamanlar konuşulacak ve başta Almanya olmak üzere diğer ülkelerde de skandal yaratacak.”

17. yüzyılda, IV. Mehmed devrinde, Sultan’ın oğlunun sünnet töreni ve kızı Hatice Sultan’ın İkinci Vezir Mustafa Paşa ile evlilik kutlamaları vesilesiyle Venedik’ten bir opera topluluğu, oyuncularını, müzisyenleri, dekoru ve gerekli diğer temsil unsurlarıyla topluca getirilmek üzere harekete geçilmiş, ancak vakit darlığı sebebiyle teşebbüs sonuçlandırılmamıştır (Sevengil, 1969: 7-8). Demek ki aynı dönemde opera, Avrupa ülkelerinde daha yeni yeni ortaya çıkmışken, Osmanlı İmparatorluğu da bu sanat kolu hakkında bir fikir sahibidir.

Anlaşıldığı üzere, bizim konumuzla tarihsel olarak çakışan, Avrupa’da barok döneme denk gelen 17. yüzyıl sonu ve 18. yüzyılın başına kadar geçen süreçte, Osmanlı İmparatorluğu çeşitli sebeplerle Batı müziğiyle temasa geçmiştir. Nitekim, Johann Jacob Bach ve Pierre Gabriel Buffardin, III. Ahmed’in Saltanatı döneminde (1703- 1730) İstanbul’da bir araya gelmişlerdir.

Şehzade III. Ahmed, Sultan IV. Mehmed ve Giritli olan Emetullah Rabia Gülnüş Sultan’ın oğlu olarak 1673 yılında doğmuştur. Şehzadeliği boyunca ünlü hocalardan çok iyi bir eğitim alan III. Ahmed, zeki olduğu kadar hassas ruhlu ve ince bir yapıya sahiptir. Ağabeyi II. Mustafa’nın vefatıyla 22 Ağustos 1703’te tahta geçtiğinde, ilk yıllar başına buyruk, disiplinsiz bir örgüt haline gelmiş yeniçerilerle uğraştıysa da sanatsal yönüyle ön planda olmuştur. Aynı zamanda hattat ve şair olan Sultan, musiki

¹ Konudan bahseden farklı dillerdeki diğer kaynaklar, “müezzinler” kelimesi yerine Sultanın “saray müzisyenleri” ya da “saray musikisi heyeti” tabirlerini kullanmaktadırlar. Bu konuyla ilgili olarak Refik Ahmet Sevengil, “Opera Sanatı ile İlk Temaslarımız” başlıklı kitabında eserin orijinalinde Joseph von Hammer’in “Das Sultan’s Witve Sokullu’s Kammer Musik” sözlerini kullandığını bildirmektedir ki, “Kammer Musik” “Saray müziği” demektir.

ile de yakından ilgilenmiştir. Avrupa'da Barok dönemin bir kısmına denk gelen yıllar, Osmanlı'da III. Ahmed dönemine damgasını vurmuş en önemli tarihi olay olan Lale Devri ile kesişir. 1730 yılına kadar sürecek Lale Devri, Osmanlı İmparatorluğu'nda Batılılaşmanın başladığı ve kültür, sanat ve diğer alanlarda önemli gelişmelerin görüldüğü bir dönemdir. Osmanlı Devleti artık her Avrupa ülkesine gönderdiği elçisiyle bu ülkelerdeki siyasal, sosyal, sanatsal ve kültürel yaşam hakkında bilgi sahibi olmaktadır. Bunlardan III. Ahmed döneminde Paris elçisi olarak görev yapan *Yirmisekiz Mehmet Çelebi* hatıratında Paris'te izlediği bir operadan şu şekilde söz etmektedir (Rado, 1970: 51-53):

“Paris şehrine mahsus bir oyun varmış. Opera derlermiş. O şehre mahsus imiş. Şehrin kibarları varırlar, vasi dahi ekseriya varır, Kral bile ara sıra gelir imiş (...) Bu operanın kibar takımından bir itibarlı kimse Nazırı var. Masraftı çok bir sanat olmakla gelirini dahi düşünmüşler ve büyük devlet malı bağlamışlar. Çok şey hâsıl olur imiş. Ve bu şehrin hususiyetlerinden imiş (...). Sözü'n kısıtı, ol kadar şaşılacak şeyler gösterdiler ki, tabiri kabil değildir. Gök gürlmeleri ve şimşekler gösterdiler. Görülmedikçe inanılmayacak kadar acayiplikler ve gariplikler temaşa olundu.”

Saltanatı boyunca Avrupa'daki gelişmeleri takip etme fırsatı bulan ve matbaanın Osmanlı devletine gelmesi için çaba sarf eden III. Ahmed, musiki ve sanatın tüm dallarına da yakın kişiliğiyle, Avrupa'nın kültür ve sanatına da ilgi duymuştur. Şehzadeliği döneminden itibaren, örneğin, 1669 yılında dönemin Fransa büyükelçisi *Marquis Charles de Ferrior* vasıtasıyla İstanbul'a gelen ve 1737 yılındaki vefatına kadar saray ressamlığı yapan ünlü Fransız ressam *Jean Baptiste Van Mour* gibi Avrupalı sanatçılar Osmanlı topraklarında sanatta Avrupa kültürünü sergilemeye başlamışlardır.

Kısacası, 19. yüzyılda aktif olarak Osmanlı hayatında girecek Batılılaşma anlayışının öncü hareketleri, görüldüğü üzere, o dönemden yüzyıllarca önce başlamıştır. Bu anlamda Avrupa ülkelerinin elçileri ve onlar vasıtasıyla Osmanlı topraklarına gelen batılı sanatçılar, Avrupa ile Osmanlı arasında kültürel ve sanatsal anlamda birer köprü vazifesi görmüşlerdir.

2. Johann Jacob Bach ve Pierre Gabriel Buffardin'in Müzisyen Kişilikleri ve Onları İstanbul'a Getiren Tarihi Olaylar

1600–1750 yılları arası Avrupa'da sanatta Barok dönemini temsil eder. Müzikte Barok dönemi, İtalya'nın ilk opera denemeleriyle başlar, Johann Sebastian Bach'ın vefatıyla son bulur. Barok dönemine damgasını vuran Johann Sebastian Bach'ın ailesinin birçok ferdi de müzisyendir. Johann Jacob Bach (1682 (vaftiz)–1722), Almanya'nın Eisenach şehrinde doğmuş, bir Latin okulundaki eğitiminin ardından belediye bandosunda obuacı olarak görev yapmıştır. Babalarının vefatının ardından, J. S. Bach ve kardeşi

Johann Jacob Bach, 1695 yılında Ohrdurf'ta kilise orgcusu olan büyük kardeşleri Johann Christoph Bach'ın yanına taşınmışlardır (Schonberg, 1970). Üç kardeş bir dönem birlikte yaşadılar da 1704 yılında Johann Jacob Bach, İsveç Kralı 12. Charles'ın askeri bandosuna obuacı olarak yazılarak Almanya'dan ayrılmaya karar vermiştir.

J. S. Bach'ın ağabeyinin İsveç ordusuna yazılma kararını olumsuz karşıladığını ve yaşadığı duyguları bize aynı günlerde bestelediği Si bemol Majör tonundaki “En sevdiği biraderinin gidişi üzerine *Capriccio*” BWV 992 başlıklı eseri bildirmektedir. Bu *Capriccio* Johann Sebastian Bach'ın günümüze ulaşmış tek programlı enstrümantal eseridir. Altı bölümden oluşan eserin her bir bölümü olayları tasvir eden alt başlıklarıyla, konu aldığı hikâyenin iskeletini oluşturmaktadır. *Capriccio*'nun bölümleri ve içerikleri şu şekildedir:

Capriccio sopra la lontananza del suo fratello dilettissimo, BWV 992
(Capriccio on the departure of his most beloved brother – En sevdiği biraderinin gidişi üzerine Capriccio)

1. *Arioso—Adagio*: Arkadaşlarının bir araya gelerek yola çıkmamaya razı etmek üzere çabaları
2. *Andante (Fugato)*: Yabancı yerlerde karşılaşılabileceği zorlukların tasviri
3. *Adagissimo*: Arkadaşlarının toplu ağıtı
4. *Giriş Aryası*: Arkadaşları yolcu etmeye gelirler, çünkü ikna edilememiş, gidişinin kaçınılmaz olduğu anlaşılmıştır
5. *Allegro poco*: Postillion'un Aryası
6. *Gidiş borusunun sesini imite eden Füg*

Ailesi tarafından hiçbir koşulda ayrılış kararı değiştirilemeyen Johann Jacob Bach, 1704 yılında obuacı olarak girdiği İsveç ordusuyla savaflara da katılmıştır. İsveç ordusunun 1700 yılında Kopenhag'da elde ettiği başarı, onu Rusya ve Danimarka'ya karşı güçlendirdiyse de Moskova'ya kadar ilerlediği sırada, kışın ve ordusundaki salgın hastalığın etkisiyle 1709 yılında Poltova savaşında yenilgiye uğramıştır. Bu hezimetle İsveç Kralı XII. Charles, Osmanlı Devleti'ne sığınmak istemiştir. Rus ordusunun eline düşmek üzereyken iltica talebi kabul edilen kral, savaştan sağ kurtulan 1500 kadar askeriyle birlikte bir Osmanlı şehri olan Bender'e (Makedonya) yerleşmiştir. III. Ahmed dönemine denk gelen bu günlerde beş yıl kadar Bender'de kalmıştır. Osmanlı topraklarında yaşadığı süre boyunca masrafları Osmanlı Devleti tarafından karşılandığından Kral, Osmanlı tarihinde “Demirbaş Şarl” takma adıyla anılmaktadır. Bender'de kaldığı süreçte Osmanlı Devleti'ni Ruslara karşı kıskırtarak olaylar ve ayaklanmalar çıkarttığından, askerleriyle birlikte 1713 yılında İstanbul'a getirilen Kral, burada gözlem altına alınmıştır (Englund, 2003). Johann Jacob Bach da işte

bu günlerde, bağlı olduğu İsveç ordusu ve kralı vesilesiyle İstanbul'da bulunuyor olmalıdır.

Geç Barok dönemi Fransız flütisti ve bestecisi Pierre Gabriel Buffardin (1690–1768), 1715 yılından itibaren Almanya'da saray müzisyenliği yapmış, Dresden saray orkestrasının 1749 yılına kadar baş flütçüsü olmuştur (Lorenzo, 1992: 69). Döneminin en ünlü flüt virtüözlerinden olan ve dolayısıyla uluslar arası üne sahip Buffardin, aynı zamanda kompozitör de olarak bir flüt konçertosu ve trio sonat bestelemiştir. Keman, flüt (flüt partiyonu ikinci keman olarak da geçmektedir) ve sürekli bas için bestelediği bu basılmamış sonatının yazma notası Paris Ulusal Kütüphanesinde mevcuttur.

Pierre Gabriel Buffardin, Almanya'daki görevine atanmadan önce Fransa elçisi vasıtasıyla İstanbul'a gelmiş ve Johann Jacob Bach'a flüt dersleri vermiştir (Addington, 1996: 209). Bu konudan bahseden tüm kaynaklar ve aşağıda ortaya koyacağımız orijinal mektup, Buffardin'in Fransız elçisi vasıtasıyla İstanbul'a geldiğini bildirmekte, ancak hangi elçi tarafından getirildiği konusunda bilgi vermemektedir.

Charles de Ferriol, yukarıdaki satırlarda da belirttiğimiz gibi, III. Ahmed döneminde 1711 yılına kadar Fransa'nın Osmanlı İmparatorluğu'ndaki elçisi olarak görev yapmış ve onun vasıtasıyla birçok Fransız sanatçı Osmanlı topraklarına gelmiştir. Bu sanatçılardan en bilineni ressam *Van Mour*, de Ferriol'un elçiliğinden sonra da vefatına kadar saray ressamı olarak Osmanlı'da yaşamış ve birçok tarihi olayı resimleriyle ölümsüzleştirmiştir. De Ferriol, iki ülke arasında kültür ve sanat elçisi vazifesi görmüştür. Hatta İstanbul'da köle olan geleceğin yazarı Matmazel Aisse (Ayşe)'yi de satın alarak İstanbul'dan Fransa'ya götürmüştür (Gosse, 1970: 33). Charles de Ferriol'un yapı taşlarını sağlamlaştırdığı kültür sanat kapısı, kendisinden sonra, 1711–1716 yılları arasında Osmanlı'da Fransız elçisi olarak görev yapacak Pierre Puchot (Touzard, 2005) tarafından da açık tutulmuştur. Bu hipotezi en güçlü destekleyen olay, makalemize konu olan isimlerden Buffardin'in dönemin elçisi *Puchot* vasıtasıyla Osmanlı topraklarına gelmiş olmasıdır. Pierre Gabriel Buffardin'in 1715 yılında Almanya'daki görevine atanmadan önce İstanbul'a geldiğini, Johann Jacob Bach'ın da 1713 yılında Bender'de çıkan ayaklanmanın bastırılmasının ardından İsveç kralı ve İsveç ordusunun Bender'de bulunan diğer mensuplarıyla birlikte İstanbul'a geldiğini mevcut kaynaklar ışığında ortaya koyduğumuzdan, Bach ve Buffardin'in 1713–1715 yılları arasında bir dönemde İstanbul'da bir araya geldiklerini ispat ediyoruz. Bu dönemde de yine tüm kaynakların bildirdiği üzere Charles de Ferriol'un 1711 yılında görevinden ayrılması ve Osmanlı topraklarında Fransa elçisinin kendisinden sonra göreve atanan Pierre Puchot olmasından dolayı, Buffardin'in Puchot vasıtasıyla İstanbul'a geldiğini gözler önüne seriyoruz. Birbirini takip eden

yıllarda Fransa elçisi olarak Osmanlı topraklarında görev yapan Charles de Ferrior ve Pierre Puchot vasıtasıyla III. Ahmed, Batılılaşmanın ilk süreçlerinden olan Lale Devri'nin öncü yıllarındaki saltanat günlerinde, ince zevki ve sanata düşkün karakterinin de etkisiyle, ressam Van Mour'un durumunda olduğu gibi Avrupalı sanatçılarla sarayında iletişimde bulunuyor olmalıdır.

Bizim Johann Jacob Bach ve Buffardin'in tarihi İstanbul buluşmasını tespit ettiğimiz, yukarıdaki satırlarda da sözünü ettiğimiz, Bach ailesine ait ve dolayısıyla bu buluşmanın doğruluğunu ispatlayan birincil kaynak olan, Carl Philip Emanuel Bach'ın 1774 yılında babası Johann Nikolaus Bach'a Bach ailesi ile ilgili gönderdiği dokümanlarla birlikte yazdığı mektuptur. Mektupta şu haber bildirilmektedir:

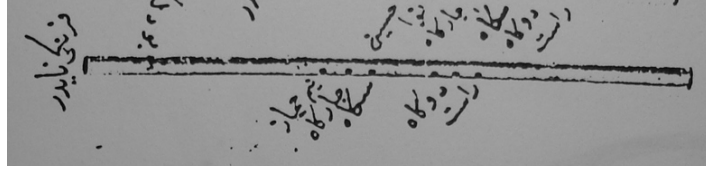
“Johann Jacob, Türk şehri Bender'den İstanbul'a geçti ve orada bir Fransız elçisiyle İstanbul'a gelmiş olan ünlü flüt virtüözü Buffardin'den flüt dersleri aldı. Bu bilgi, Buffardin'in kendisi tarafından daha sonra J.S. Bach'ı Leipzig'te ziyaret ettiğinde detaylı açıklandı” (David ve Mendel, 1966: 207).

Her ne kadar elimizdeki kaynaklar Buffardin'in tam olarak ne için İstanbul'a geldiğini bildirmese de, bir süre Johann Jacob Bach'a burada ders verdiği düşünülürse, Fransız elçisi Puchot vasıtasıyla sarayda ve/veya elçiliklerde konser vermiş olabileceği olasılığını aklımıza getirmektedir. Sonuçta Avrupa'nın en iyi bilinen ve en ünlü flüt virtüözünün diğer Avrupa sanat dallarını da yakinen takip eden ve sarayına davet eden bir Padişah'ın döneminde, ünü Sultan tarafından duyularak Osmanlı topraklarına getirilmiş/davet edilmiş olması ihtimaldir.

Bach ve Buffardin'in tesadüfî olaylar neticesinde aynı günlerde İstanbul'da bulunmalarının yanı sıra birbirlerinden haberdar olabilmeleri, haberleşebilmeleri ve ders organize edebilmeleri de dikkat çekicidir. Bu durum da Osmanlı'daki Alman ve Fransız elçilerinin vasıtasıyla olabileceği gibi, sarayın her iki müzisyenin kendi topraklarında bulunduğu konusunda bilgi sahibi olması ve onları buluşturması, dolayısıyla da Bach ve Buffardin'in elçilikler ya da saray vesilesiyle bir araya gelebildikleri sonucunu doğurmaktadır.

Yukarıdaki mektupta da belirtildiği gibi Pierre Gabriel Buffardin İstanbul ziyaretinin ardından gittiği ve Polonya kralının baş flütçüsü olarak atandığı Dresden'de, 1716 yılında kardeş Johann Sebastian Bach'la bir araya gelmiştir. Daha sonra Leipzig'de de bir araya gelen ikili, Bach ailesiyle Buffardin'in ilişkilerinin sürmesine sebep olmuştur. Hatta Johann Sebastian Bach, flüt partisini Buffardin'in icra etmesi için si minör BWV 1067 no.lu Orkestral Suitini bestelemiştir (Roda, 2009: 2).

17. yüzyılın ortalarından itibaren Avrupa'nın önde gelen tahta üflemeli çalgılarından olan biri flütün aynı yıllarda Türk topraklarında kullanımını araştırmak üzere Türk müzik tarihiyle ilgili kaynakları taradığımızda ulaşabildiğimiz veriler, bize flütün Osmanlı topraklarına ancak 18. yüzyılın ikinci yarısında girdiğini bildirmektedir. Ancak bizim Buffardin'in Osmanlı topraklarında bir dönem bulunduğu ve ders verdiğine dair bulgularımız bu tarihi daha da öne çekmektedir.

Şekil 1: 18. yüzyılda saraya hediye edilen flüt (Hızır Ağa, v.26b)

1770 yılı civarında saray hediye edilen bu flüt, kaynakların bildirdiği üzere çalgı aletinin beğenilmesi sonucu bir jest olarak gönderilmiştir. Belki de 18. yüzyılın başında, 1710'lu yıllarda, Osmanlı topraklarına zaten Pierre Gabriel Buffardin'in İstanbul ziyareti vasıtasıyla girmiş ve belki de Sultan'ın huzurunda icra edilmiş olan flütün bu şekilde saraya hediye edilmesi de Buffardin vasıtasıyla olmuş olabilir. Ayrıca, her ne kadar tüm kaynaklar, Mızıka-ı Hümayün'ün kurulmasıyla, ancak 19. yüzyıldan itibaren flüt eğitiminin Osmanlı topraklarında verildiğini bildirseler de görüldüğü üzere flütün Osmanlı İmparatorluğu'ndaki icra ve eğitim tarihi çok daha eskilere gitmektedir.

Aynı bağlamda Johann Jacob Bach vasıtasıyla obua da aynı yıllarda Osmanlı topraklarında görülmüştür. Oysa bugüne kadar Osmanlı çalgı tarihi konusunda yapılan yayınları taradığımızda obuanın sarayda bir çalgı olarak en erken 1890 yılında bulunduğunu tespit etmekteyiz. Mahmud Ragıp Gazimihal'in bildirimine göre saray sazandelerinden Pazı Osman ve Ebuzer obua çalmaktadırlar (Gazimihal, 1955: 85). Sonrasında da Mızıka-ı Hümayün ile birlikte 1910 yılında saray bandosunda obuanın da diğer tahta üflemeli çalgılarla birlikte yer aldığı bilinmektedir (Gazimihal, 1955: 120).

Sonuç ve Öneriler

Osmanlı İmparatorluğu Batı müziğiyle ve Batı çalgı aletleriyle, bu müziğin eğitiminin verilmeye başlandığı, icrasının ve üretiminin aktif olarak hayata geçirildiği 19. yüzyıldan çok daha önce, çeşitli vesilelerle, kendi topraklarında temasta bulunmuştur. Bu anlamda Batı sanatlarının icra ve üretiminin ilk kıvılcımları Lale Devri'nde ortaya çıkmaya başladıysa da daha önceki yüzyıllara da dayanan tüm bu temaslar, gelecekte Batı müziğinin Osmanlı topraklarında gelişimini sağlayacak kapıları açmada büyük rol oynamışlardır.

Avrupa'daki sanat akımlarını ve ünlü sanatçıları Osmanlı topraklarında görevli Avrupa ülkelerinin elçileri (ve ilerleyen yıllarda Avrupa ülkelerinde görevlendirilen Osmanlı elçiler) vasıtasıyla yakinen takip etme imkânı bulan Osmanlı padişahları, kendi topraklarında da bu sanatçıları davet ederek ya da bilfiil sarayda görevlendirerek birebir öğrenmeye ve bu sanatların uygulanmasına açık olmuşlardır.

Bu açılımlardan biri olarak, Osmanlı topraklarında bulunan ünlü flüt virtüözü Pierre Gabriel Buffardin'in Osmanlı'ya gelmiş olmasının yanı sıra aynı dönemde İstanbul'da bulunan ünlü besteci Johann Sebastian Bach'ın yine kendisi gibi müzisyen olan kardeşi Johann Jacob Bach'la görüşmüş olması ve ona Osmanlı topraklarında flüt dersleri vermiş olması Osmanlı ve Türk müzik tarihi açısından değerlidir. Bu araştırmayla, ünlü Avrupalı müzisyenlerin Osmanlı'da bulunuyor olmalarının tarihsel boyutunun yanı sıra, Pierre Gabriel Buffardin'in İstanbul'a geldiği 1713 yılı civarında flütün ve Johann Jacob Bach'ın Osmanlı sınırlarındaki Bender şehrine geldiği 1709 yılında obuanın Osmanlı topraklarına girdiği, hatta bu çalgıların eğitimi ortamının sağlandığı tespit edilmiş, Osmanlı'nın Avrupa ile Batı müziği temaslarının tarihsel kronolojisi konusuna yeni bir boyut daha eklenmiştir.

Türk müzik tarihinde Batı müziği üretimi, eğitimi ve icrası aktif olarak 19. yüzyılda II. Mahmud döneminde başlamış, Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılış sürecine rağmen bu müziğin Türk topraklarında yayılımı devam etmiştir. Atatürk'ün geleceğin Cumhuriyet Türkiye'sinde müziği bir devlet politikası bağlamında ele alıncaya kadarki süreci kapsayan Osmanlı döneminde, Batı müziği alanında atılan adımların araştırmacılar tarafından ortaya çıkarılması Cumhuriyet döneminde yapılan çalışmaların daha kapsamlı değerlendirilmesini ve daha verimli yorumlanabilmesini sağlayacaktır. Dolayısıyla bu konudaki araştırmalara önem verilmeli, sadece Türkiye'deki değil karşılıklı etkileşim sebebiyle yurtdışına intikal etmiş kaynaklar da araştırmacılar tarafından taranmalı; müzikologların, Batı müziği tarihçilerinin Osmanlı döneminde yapılan çalışmaları su yüzüne çıkaran araştırmalarda bulunmaları desteklenmelidir.

KAYNAKLAR

- And, Metin. (1989). *Türkiye'de İtalyan Sahnesi, İtalyan Sahnesinde Türkiye*. İstanbul: Metis yayınları.
- Addington, Christopher. The Bach Flute. *The Musical Quarterly*, C. 71, (3), s. 280. Ayrıca bk. Nancy Toff (1996). *The Flute Book: A complete guide for students and performers*. Oxford.
- David, Hans T. ve Mendel, Arthur (1996). *The Bach Reader*. New York.
- Englund, Peter (2003). *The battle that shook Europe: Poltova and the Birth of Russian Empire*. New York: Taurus Publishers.

- Gazimihal, Mahmud Ragıp ve Borrel E. (1933). Descriptions d'orgues par des Auteurs Turcs et Persans (IV). *Revue de Musicologie*. Societe Française de Musicologie. C. 14e (46e), s. 87.
- Gazimihal, Mahmud Ragıp. (1939). *Türkiye-Avrupa Musiki Münasebetleri*. İstanbul.
- Gazimihal, Mahmud Ragıp. (1955). *Türk Askeri Muzıkları Tarihi*. İstanbul: Maarif Basımevi.
- Gosse, Edmund. (1970). *French Profiles*. Londra.
- Hammer. (1916). *Devlet-i Osmaniye Tarihi C. 7*. Türkçeye çeviren: Mehmet Ata. İstanbul: Nefaset Matbaası.
- Lorenzo, Leonardo de. (1992). *My Complete Story of the Flute*.
- Mayes, Stanley. (1956). *An Organ for the Sultan*. Londra.
- Rado, Şevket. (1970). *Yirmisekiz Mehmet Çelebi'nin Fransa Seyahatnamesi*. İstanbul: İş Bankası Yayınları.
- Roda, Richard E. (2009). *Baroque Concerto Night Program Notları*. Oregon, Amerika.
- Schonberg, Harold. (1970). *The Lives of The Great Composers*, C. 1.
- Sevengil, Refik Ahmet. (1969). *Türk Tiyatrosu Tarihi II: Opera Sanatıyla İlk Temaslarımız*. İstanbul, s. 7-8.
- Touzard, A. M. (2005). *Le drogman Padery: Emissaire de France en Perse (1719-1725)*, Paris; orig. *Les relations franco-ottomans-persanes (1704-1725) à la lumière de la mission de Padery: Présentation analytique et structurelle de la documentation*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ecole Pratique des Hautes Etudes, Paris.

Nadir Eserler:

- Avusturalya Ulusal Kütüphanesi, Katalog No: 1936658.
<http://catalogue.nla.gov.au/Record/1936658> (E.T: 09.06.2010).
- Hızır Ağa 1770 ci. Tefhîm-ül Makâmât fî Tevlid-in Nagamât, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Hazine/no.1793.